

EGY KLASSZIS TÁVOZOTT - EMLÉKEZÉS DÁVID FERENCRE

- ¶ Életének mindössze utolsó negyedében ismertem Dávid Ferencet. 1998 tavaszán – ő már bő tíz éve az MTA Művészettörténeti Intézetében dolgozott, túl volt a Parisiana és a gödöllői kastély nagy kutatómunkáin, én harmadéves művészettörténész hallgató voltam – a Kiscelli Múzeum folyosóján találkoztunk először, és megkért rögtön, hogy ne magázzam. Hónapok óta nézegettem a Schmidt-archívum tervlapjait, fényképeit, és sehogyan sem tudtam eligazodni benne; nem diákra mért feladat volt, de ő sem diákként kezelte. Megdöbbenő élmény volt, hogy rögtön mint szaktársának magyarázta el egy iparművészeti cég működését. Meglepetésként ért a felismerés, hogy a művészet története valóság; kézzelfogható, megfejthető valóság. A művészettörténész szakmáról alkotott, merőben elméleti síkon mozgó gondolataim, az addig hallott és elsajátított, generációk által átörökített és kiüresített kategóriák, terminus technicusok alig érintkeztek a műalkotások mögött rejlő élettel.
- ¶ A Ferivel folytatott beszélgetések által vált érthetővé számomra, hogy a művészet, miközben szellemi, közben ugyanúgy társadalmi, gazdasági és technikai ügy is. Sokan, sokszor tapasztalhatták, hogy egy-egy épületbejáráson a legapróbb részletelnél is hajlandó volt elidőzni. A vakolókanál használatának alapos ismeretéből kiindulva értelmezett homlokzatfelületeket, vagy a kályharakásról sok év alatt összegyűjtött, részletekbe menő tudása segítségével datált cserépkályhadarabokat. Mély és őszinte érdeklődés kötötte a művészet anyagiségéhez. Materializmusba gyökeret eresztő lényem azt értette meg Dávid Feri működését figyelve, hogy a szellemi nagyságot mint nagyságot csak annak anyagi, technikai vonatkozásai megértésével, pontos megismerésével lehet felfogni és értékelni. Mivel a művészetet az anyag őrzi, ezért történetileg csak azon keresztül lehet felfejteni és mint műemléket megőrizni. Számtalanszor alkalmaztam már műemlék épületek elbontásával, majd pontos visszaépítésével költséget és időt spórolni vágyó építészek számára szellemes mondását: „Az az épület, amelyik nem áll, az nem műemlék.”
- ¶ Annak idején, amikor megláttam, hogy milyen hatalmas két kötet állt össze Dávid Feri 70. születésnapjának köszöntésére, arra gondoltam, hogy ennyi szerzőtől, ennyi munkával megírt, összeállított, megszerkesztett könyvet csak olyan valaki kaphat, akinek sok tanítványa, hálás kollégája és barátja van. A FUGA-ban

tartott, hat évvel ezelőtti emlékezetes ünnepségen azonban azt is megértettem, hogy nemcsak egy szeretett, mindig barátságos kollégát ünnepel annyi ember, hanem azért gyűlt oda a szellemi élet apraja-nagyja, mert a falfestésrétegeket hajszálvékonyan elválasztó, a színezéseket az alapozó rétegektől megkülönböztető, a kályhatöredékeket összeillesztő és a városi összeírásokat, inventáriumokat bogarászó emberben mindenki a szellemi nagyságot tisztelte. Azt a szaktársat, akivel nem fárasztó, hanem távlatokat, új dimenziókat nyit az eszmecsere. Egy nagy tudós teljesítménye, életműve előtti tisztelgésről, a nagyrabecsülés őszinte kinyilvánításáról volt szó.

- ¶ Az éretlen, a világból keveset értő ember a művészetből sem ért meg túl sokat, és a képzettség akkor igazi tudás, ha a művek ismeretén, megértésén alapul, és a tárgyakkal, épületekkel való állandó érintkezésben folytonosan alakul. Ítéletei, véleményei józansága, okossága mögött mindig ezt az érett személyiséget, az alkotásra, de az alkalmazkodásra is mindig kész embert láttam. Szakmai tudásán kívül rendelkezett a művelt, a nagyon sokrétűen tájékozott értelmiségi legjobb képességével: felismerte és képes volt értelmezni azt a társadalmi-gazdasági közeget, amelyben élt, miközben nem vált annak lekötelezettjévé. Fanatikus volt – ezt mindenki tapasztalhatta, aki részt vett vele épületbejáráson. Rajta kívül két olyan nagyságot volt szerencsém ismerni – Boskovits Miklóst és Tóth Sándort –, akiknek, ha egy épület megismeréséről, műtárgyszemlééről volt szó, egész napon át nem jutott eszükbe enni-inni.
- ¶ Fanatikus volt, de nem volt mániákus. Polgári családi háttere és az a lenyűgöző sokféleség, amellyel foglalkozott, megóvta őt attól, hogy egy korszak vagy egy kizárólagos téma rabjává váljon. Ha mégis valami nagy témakörbe kellene rendezni munkásságát, talán azt mondhatnánk: a ház. Kívül-belül.
- ¶ Egyszer régen Bor Feri megkérdezte tőlem, mi szeretnék lenni, ha nagy leszek. Azt feleltem neki: Dávid Feri. Ugyanúgy, ahogy Ferit, engem is az enteriőrt felépítő iparművészeti ágak összessége és ezek együttes eredménye izgatott, a belső dekoráció a maga minden alkotóelemével együtt: építészettel, bútorokkal, textilekkel, kályhával, festéssel, falburkolatokkal, stukkóval, kőburkolatokkal stb. Több mint ambiciózus terv volt ez, s mára látom, hogy nem rám méretezett. Évtizedek fáradhatatlan munkája kell hozzá, hogy annyiféle műfajban jártas legyen az ember, és ami még ennél is fontosabb, kell hozzá az a művészi érzék, ami Feriben von Haus aus megvolt. Az egyes műfajok által megszólaltatott dal-
lamokat kihallani és ezeket az alapintenció nagy egészében értelmezni, majd megint visszafelé, az egyes részleteket ez alapján értékelni, a később befurakodott elemeket kiszűrni, az értékes hozzáteleteket viszont a maguk helyi értékén

kezelve megőrizni: nos ez az, amiben nem lehetett utolérni. Egy-egy bölcsészeti tudományág fejlődését nagy mértékben alakítják a műfaj legjobbjai.

- ¶ Dávid Ferenc a hazai művészettörténet klasszisa volt: olyan önálló osztályt képviselt, amely halála után csak részekre bontva, sok követőjén keresztül fejlődik tovább.
- ¶ Amikor 2013-ban köszönhettem Ferit a neki dedikált két vaskos Festschrift-kötet megjelenése alkalmával, életünkben először és utoljára, a beszéd után megölelt. Nem volt érzelgős, de valamiért mindig értékelte bennem a világot értelmezni vágyó, gyötrődő fiatalat. A köztünk lévő különbség szerint végül is az apám lehetett volna. De persze én is úgy hívtam, ahogy mindenki: Feri, és nem Dávid úr, és nem tanár úr. És ez nyilván nem volt véletlen. Számomra és a generációm számára – a nálam fiatalabbak számára még inkább – a tanár–tanítvány viszony értelmezése szinte észrevétlenül megváltozott a korábbihoz képest: a tanítás, a hitelesség előfeltételévé vált a közvetlenség, a dologról, a szakmáról való tiszta, kerülőutak és pedagógiai fortélyok nélküli, titkoltól és elhallgatásoktól mentes párbeszéd, amelyben a tekintély minden pillanatban kockára tétetik, illetve a tekintély megszerzése vagy megőrzése nem tétje a dialógusnak, hanem következménye. Ebben merőben különbözött a generációjától. A vele való beszélgetésekben nem lehettek kerülő- vagy terelőútjai gondolatoknak, mégis, kevés ilyen rejtélyes embert ismertem. Szemérmesen, finom, sokatmondó mosollyal őrizte a jó polgári neveltetés legszubtilisebb, csak belenőve elsajátítható jellemzőjét, a privát szféra, a fedetlen lélek szentségét. Ez a tartózkodás csak egy-egy momentumra függesztődött fel. Talán egy ilyen volt a FUGA ünnepségén.
- ¶ Egyszer egy bécsi beszélgetésünk alkalmával megkérdeztem tőle, miért nem lett soha vezető a magyar műemlékvédelemben, miközben maga intézménnyé vált. Azt válaszolta: „Mert nem tudok, és nem akarok embereket manipulálni.” Vajon nem volt-e igaza? A műemlékvédelemben egyre távolabb tűnt az a korszak, amikor még ha nem is a kiválasztás fő szempontja, de mindenképpen előfeltétele volt a műemlékvédelemben szerzett érdem, a szakmai kiválóság, és a meritokráciára, a szakma krémjére ténylegesen támaszkodott a szakpolitikai irányítás. Ezért válhatott Dávid Ferenc formális jogkör nélkül is irányító személyiséggé.
- ¶ A magyar műemlékvédelem és művészettörténet meghatározó, nagy alakja távozott örökre idén januárban.

Rostás Péter

